

# För de arbetandes ekologiskt socialistiska miljöparti (de röda), byggt på delvis helt ny och vidareutvecklade teoretisk och programmatisk grund

av Mikael Enström November 2008

## **Presentation**

Följande text skrevs ursprungligen till ett öppet diskussionsforum på Internet på Socialistiska Partiets (SP:s) hemsida inför dess kongress för drygt ett år sedan (**november 2008**). Undertecknad är inte medlem, men kongressen var delvis öppen för andra. Inlägget tog sin utgångspunkt i en principiell kritik av en då av SP föreslagen Klimatresolution, men är förutom en första ansats till kritisk utvärdering av marxistisk teoribildning liksom av vänsterns politiska praktik i relation till miljöfrågor och miljörörelsen, i realiteten en uppmaning till bildandet och uppbygget av en kvalitativt helt ny kraft och strömning inom arbetarrörelsen och vänstern. Bildandet av en kraft och strömning som kan komma att utgöra ett kvalitativt brott med traditionell vänster liksom med traditionell miljöpolitik. Det är en appell för **ekosocialism** och ett ekologiskt socialistiskt svar på miljö-, naturresurs- och klimatkrisen.

Mikael Enström (dec-09)

**Den nuvarande klimatkrisen gör en demokratiskt planerad ekonomi, byggd på flerpartisystem och rådsdemokrati till en absolut nödvändighet, där innehållet för samhällsbygget måste bygga på flödande/ förnybara energikällor och slutna materialkretslopp, dvs ett "kretsloppssamhälle" som är långsiktigt ekologiskt uthålligt och hållbart. Detta måste utgöra den programmatiska grunden för både partier som förebådar och kämpar för en samhällsomvandling samtidigt som det utgör fundamentet för ett ekologiskt socialistiskt samhällsbygge.**

Förslaget till klimatresolution från SP visar att en minst sagt påträngande verklighet har börjat göra sig gällande. En verklighet som mycket korrekt poängteras utgör ett synnerligen akut hot mot hela mänskligheten och livet på planeten som vi känner det idag om inte en total kursändring kommer till stånd. I det följande kommer jag inte att skärskåda den föreslagna klimatresolutionen, även om jag anser att mycket skulle kunna ha skrivits annorlunda, liksom det finns ansatser och inslag som kan leda fel, samt enskildheter som inte är korrekta.

Det är inte detta som är det väsentliga. Det väsentliga är att den är *helt otillräcklig* som hävstång och verktyg för att få denna kursändring till stånd. Tyvärr riskerar den att bli ett slag i luften, fr.a. eftersom alla idag talar om klimatfrågan, samtidigt som det inte finns något särskilt upphetsande i de konkreta förslag och den inriktning som föreslås i resolutionen. För att till viss del två sina händer över den relativa bristen på agerande inom miljöområdet i propaganda, agitation och praktisk politik genom åren poängteras att det 1977 antogs en kongressresolution om "*Socialism och Ekologi*". *Men det intressanta är ju att denna fick påtagligt marginell effekt!* Partiets agerande har kännetecknats av enskilda partimedlemmars och aktivisters närvaro och arbete i miljörörelsen, liksom konjunktorellt av fr.a. ett ingripande i anti-kärnkraftsrörelsen och deltagande linje 3:s kampanj inför folkomröstningen om kärnkraft 1980. Det senare var inte så konstigt eftersom det då var en vattendelare som engagerade hela Sverige och för en tid helt dominerade den politiska debatten. Men ingripandet, propagandan och agitationen inom miljöområdet har varit ljusår från att ha varit

systematiskt, utan snarare på sin höjd konjunktorellt och punktvis. En del viktiga rekryteringar av medlemmar med ursprung i miljörelsen har skett som följd av det massarbete som enskilda medlemmar har bedrivit och den linje som dessa har företrätt inom miljörelsen. Särskilt tydligt var detta vid tiden kring folkomröstningen om kärnkraft och i kölvattnet på anti-kärnkraftsrelsen. Men miljöfrågorna har inte på något sätt kommit att avsätta några djupare spår i partiets allmänna politiska profil.

Redan inför en av de första kongresserna som en av SP:s förelöpare RMF (Revolutionära Marxisters Förbund) hade 1971-72, diskuterades livligt ett underlag och principdokument "Om strategin" skrivet av Otto Mannheim, uppdelat på om "objektet" och "subjektet". I den första delen om "objektet" diskuterades som *förstarangsfråga* betydelsen av *miljökrisen*. Tyvärr blev resultaten av även detta i stort sett negligerbart och av ringa betydelse för partiets fortsatta allmänna politiska profil och politik.

Den breda miljörelsen i alla dess schatteringar är den viktigaste av de "nya" rörelser som uppkommit sedan 60-talet. Den har tagit sin utgångspunkt i hotade livsmiljöer, skadlig påverkan på hälsa och miljö, hot mot mark, luft och vatten, lokalt, regionalt och globalt. Det har här också funnits och finns starka element av *civilisationskritik* mot hela vårt sätt att leva, med förslag och praktiska exempel på alternativa levnadssätt.

Kopplat till den ökade miljömedvetenheten har också en helt ny vetenskaplig disciplin, miljövetenskap, vuxit fram, med en ständigt ökande ström av artiklar, böcker, tidskrifter etc. Miljöpolicies, miljöprogram och miljömål tas idag fram av de flesta organisationer med självaktning, av myndigheter statligt, regionalt och kommunalt liksom även i företag, näringslivsorganisationer mm. En ökad miljömedvetenhet har trängt in överallt i samhället, och är inte längre som under 60- och 70-talet förbehållet ett mindre antal aktivister inom miljögrupper etc.

Tidigt fanns också en koppling till kritik mot kapitalismen och marknadsekonomin. Även om denna finns kvar, särskilt bland vissa av gräsrotsrörelserna och miljöorganisationer, har denna koppling blivit allt mer otydlig. Det är ett sorgligt kapitel att se hur miljödebatten totalt kommit att tas över av och domineras av småborgerliga och borgerliga krafter. Idag är det dominerande paradigmet inom-kapitalistiska och marknadsekonomiska lösningar och styrmedel. Särskilt bedrövlig är utvecklingen av Miljöpartiet de Gröna. Från att från början ha kunnat uppfattas som en "frisk fläkt" har partiet ställt in sig i ledet och det är snarare smärre grad- än artskillnader som skiljer partiet från de övriga parlamentariska partierna även då det gäller miljöpolitiken. Senaste exemplet på partiets sammanflätning med etablissemangen, och att det enbart är köttgrytorna i regeringsställning som lockar, är omsvängningen i acceptansen av EU och att man nu lagt ner sitt utträdeskrav. Ett rättfärdigande av EU som ofta förekommit är att det är här man kan nå överstatliga lösningar. Men då skall man komma ihåg att några av de största framgångarna inom miljöområdet i europeisk skala gällt den drastiska minskningen av storskaliga och gränsöverskridande försurande utsläpp (särskilt svavelutsläpp) på 80- och 90-talen och att det då skedde via det EU-oberoende samarbetsorganet ECE (Economic Commission for Europe). Här spelade f.ö. den svenska miljörelsen en mycket viktig roll via sin expertkunskap i sitt samarbetsorgan Internationella Försurningssekretariatet.

Liknande mönster gäller för andra delar av Europa och världen. Den kanske starkaste oberoende miljörelsen i Europa uppkom i Väst-Tyskland under 70-talet. Dess politiska exponent Die Grünen utvecklades till att bli det sannolikt mest framgångsrika gröna partiet i europeisk skala, och har genom sammanslagningen Bündnis 90/ Die Grünen varit med i den nationella koalitionsregeringen mellan 1998-2005. Överallt i Europa har det uppstått gröna partier med varierande framgångar i parlamentariska val och ofta även deltagande i regeringar på regional- /delstatsnivå och nationellt plan. Starka spänningar inom dessa partier har

naturligtvis uppkommit särskilt då de i regeringsställning satts att administrera en borgerlig politik och t.o.m. imperialistiska krigsansträngningar.

Slutsatsen är att för Socialistiska Partiets del, liksom även dess motsvarigheter och andra sektioner av Fjärde Internationalen, har dessa blivit i det närmaste totalt förbisprungna av den kanske viktigaste utomparlamentariska rörelsen under efterkrigstiden, och detta trots många partimedlemmars idoga, hängivna och ofta mycket framgångsrika massarbete i dessa rörelser. Enskilda viktiga rekryteringar har gjorts, men som partier har de *inte utgjort några attraktionspoler* för en växande miljömedvetenhet.

Vad beror detta på?

De viktigaste skälen är en teoretisk ofullgångenhet, att marxismen inte vidareutvecklats som svar på de utmaningar som ställts. Detta hänger ihop med och har lett över i allvarliga och rent av skadliga programmatiska brister, såväl i den programmatiska grundvalen som i handlingsprogram. De sundaste delarna av den trotskistiska världsrörelsen representerar höjdpunkten på marxistisk *samhällspolitisk och ekonomisk analys* av tingens ordning. Men analysen är 50-talsmässig, då den inte förmått spränga ramarna för sitt nuvarande paradigm. Det har funnits mycket få försök inom marxistiskt teoretiskt tänkande att inom den assimilera och inlemma den numera mycket rikhaltiga teoribildningen inom miljövetenskap, fysisk resursteori, (human)ekologiskt tänkande etc. Detta innebär att den teoribildning och programmatiska grundval som SP vilar på i realiteten endast är halvfärdig.

Det är nödvändigt att på ett prestigelöst sätt utvärdera och dra lärdomar av de erfarenheter som gjorts för att kunna utvecklas och gå vidare.

Marx talade någonstans om att av alltings värde är arbetet dess fader och jorden dess moder. Även om Marx var medveten om vad han talade om som "naturens ämnesomsättning" fanns det ingen anledning för honom att göra teoretiska djupdykningar i detta och hur samhällets ämnesomsättning i form av ekonomiska aktiviteter etc påverkade den naturliga. I mitten av 1800-talet var den fortfarande av begränsad omfattning. Hans fokus låg istället på att blottlägga kapitalismens ekonomiska och sociala rörelselagar vilket han bl.a. gjorde i "Kapitalet". Fördjupad kunskap här kunde utgöra hävstång för att störta den rådande samhällsordningen. Sentida uttolkare av Marx har dock excellerat i att bli bättre och skickligare ekonomer och ekonomi-historiker än Marx själv. De har därvid blivit fångar i den ekonomiska sfären avklippta från naturresursgrundvalen, precis som dagens borgerliga nationalekonomer. De har därmed inte bara blivit alienerade från medvetenhet om miljö- och naturresursproblemen, inte sällan har de t.o.m. varit direkt fientliga till att anta denna utmaning. Teknikoptimismen och storskaliga lösningar har varit legio, inte enbart bland dess stalinistiska och mao-stalinistiska varianter förstås, utan på bred front bland i stort sett alla dess uttolkare – liksom även hos "vänstern" i allmänhet. Någon har uttryckt det som att marxismen inte är tillräckligt materialistisk (!), vilket måste anses vara ganska träffande.

I grunden har detta att göra med klyftan mellan naturvetenskapligt tänkande och teoribildning å ena sidan, och samhällsvetenskapligt å den andra, eller klyftan mellan "natur" och "kultur".

Detta återspeglas också i att den s.k. traditionella "vänstern" i alla dess schatteringar har begränsade insikter om naturvetenskap, miljö och ekologi. Här finns i första hand bara en stelbent betoning av sociala frågor och rättvisefrågor, i avsaknad av en djupare medvetenhet om samhällets naturresursgrundval.

Miljöengagerade, miljödebattörer, den gröna rörelsen och miljörörelsen har å andra sidan mycket stora brister i insikter om politiska och sociala realiteter, liksom hur klassrelaterad både analysen av och lösningen på problemen är. Miljöekonomisk teoribildning, som en utlöpare på modern nationalekonomi, bygger inte sällan på någon slags marknadsfundamen-

talism, att marknaden med rätt styrmedel kommer att lösa miljöproblemen, och att man med en korrekt prissättning på miljöskador etc skall kunna ”internalisera de samhällsekonomiska kostnaderna”. I praktiken är det en idealisering av marknadsmekanismerna som bortser från förekomsten av makt- och klassförhållanden, oligopol/ monopol, internationella trustar och multinationella företag, att 40% av världshandeln är internhandel inom de multinationella företagen, de politiska realiteterna i dagens värld med förekomsten av ojämnt utbyte, marionettregimer, neokolonialism, diktaturer, korruption, utplundring av tredje världen och dess råvaruresurser osv.

Är det inte bara alltför övertydligt att många av dagens mest uppmärksammade krigs- och konflikthärdar i världen handlar om kontrollen över världens olje- gas- och petroleumresurser: Irak, Darfur, kampanjerna mot Chavez´ Venezuela, de pånyttfödda konflikterna i förhållande till Ryssland osv, samtidigt som världens ledare pratar i allt högre tonläge om behovet av att minska växthusgaserna. Visst är det en paradox och monumentalt hyckleri. Naomi Klein skrev en artikel härförleden om utvinningen av oljesand i Alberta, Kanada, som håller på att bli ett nytt Klondyke i kölvattnet på Irakkriget med höjda oljepriser. Alla oljebolag utom BP går nu in på bred front i Alberta, Kanada för utvinna de mycket stora förekomsterna av oljesand, som helt plötsligt blivit lönsam och som man tidigare inte ens tog med i beräkningarna över världens potentiella oljeresurser pga de höga utvinningskostnaderna och de komplicerade teknologier som krävs i samband med utvinningen (!) Den allt snabbare avsmältningen av Arktis som följd av växthuseffekten ses som ett alltmer attraktivt område för prospektering och utvinning av naturgas – och petroleumfyndigheter. Visst är det en absurditet. Ett annat stort hot är de fortfarande mycket stora kolfyndigheterna i världen, en smutsig och miljöstörande hantering. Det är ju inte minst förekomsten av multinationella bolag, oligopol och trustar som håller på att ta ett ordentligt struhtag på planeten..

### **Tillväxten**

Rörelselagarna under kapitalismen och kapitalackumulationen kräver en *ständig ökad tillväxt*, och frågan om tillväxtens gränser har varit en central del av den ekonomiska diskussionen ända sedan Adam Smiths dagar på 1700-talet. Klassiska ekonomer som Thomas Malthus, David Ricardo och John Stuart Mill hade alla åsikten att den ekonomiska tillväxten inte kunde fortgå oavbrutet, men de angav olika orsaker till tillväxtens gränser. T.ex. Ricardo betonade jordens avtagande avkastning, när allt mindre bördiga marker tas i bruk. För Mill fanns gränserna i tillväxtens förödande effekter på livskvaliteten. Även Adam Smith var pessimist när det gäller ”samhällets slutliga öde”: i en avlägsen framtid skulle resurserna ta slut och tillväxten upphöra, även om dessa gränser enligt Smith låg mycket långt fram i tiden. Den ekologiske ekonomen Kenneth Hermele har pekat på att de klassiska ekonomerna var eniga om att frågan om tillväxten och dess gränser var betydelsefull, och att deras slutsatser var pessimistiska. Länge kallades därför nationalekonomin för den dystra vetenskapen (”the dismal science”)

Även Karl Marx argumenterade för att tillväxten hade gränser: *”Den kapitalistiska produktionen kan endast utveckla produktionstekniken och den samhälleliga organisationen genom att samtidigt förstöra all rikedomens urkällor: jorden och arbetaren.”* (Marx 1867/ 1969, s.42)

### **Produktivkraftsbegreppet**

I slutet på 70-talet införde en dansk ekologisk marxist ett nytt produktivkraftsbegrepp *”ekologiska produktivkrafter”* inom ramen för marxistisk teoribildning. Samtidigt talade han om ”värmedöden” som den yttersta konsekvensen av den s.k. energikultur som kapitalismen frambringt. Ekologiska produktivkrafter är ett sätt att utvidga produktiv-

kraftsbegreppet till att utöver tekniska, arbetsmässiga etc landvinningar även inlemma och integrera dessas samspel med och påverkan på de naturgivna förutsättningarna under vilken produktionen sker. I traditionell marxistisk teoribildning sker revolutionära språng och omstöpningar av samhället när givna produktionsförhållanden (dvs egendomsförhållanden) utgör en "tvångströja" för produktivkrafternas utveckling, vars resultat under "födslovånder" så småningom blir nya samhälls- och egendomsförhållanden – dvs ett nytt produktionssätt med nya produktionsförhållanden –, där produktivkrafterna ånyo får möjlighet att utvecklas. Med det traditionella produktivkraftsbegreppet lösgjort från naturresursgrundvalen är det inte så uppenbart – åtminstone inte för metropolernas del – att marknaden och kapitalismen utgör en "tvångströja" för produktivkrafternas utveckling, men med det utvidgade produktivkraftsbegreppet "ekologiska produktivkrafter" är detta mer än övertydligt. (Jämför t.ex. traditionellt BNP-begrepp med "Grön BNP").

Hursomhelst, "ekologiska produktivkrafter" blir på så vis också normativt: För att en utveckling av produktivkrafterna skall kunna ske i en socialistisk planhushållning så måste de ske i samspel med sina naturgivna förutsättningar, dvs vara ekologiska. Detta förutsätter att dessa är resursbevarande, och vägleds av långsiktig hållbarhet och uthållighet.

Man talar numera inom miljökreter om *den stora accelerationen* sedan 50-talet där det alltsedan dess skett ett ständigt accelererande uttag av naturresurser. S.k. *global förändring* innefattar så mycket mer än växthuseffekten med degradering och utarmning av livsmiljöer, mark, jordar, sötvattensresurser, hav, accelererande hot mot den biologiska mångfalden, jordens dricks- och färskvattenresurser osv.

Många s.k. miljöindikatorer och instrument som introducerats av naturvetare och miljövetare, som t.ex. "*ekologiska fotavtryck*", åskådliggör detta och den totala absurditeten i vårt nuvarande samhälls- och ekonomiska system mer än väl: att det t.ex. krävs 8 jordklot om alla på jorden skulle leva som amerikaner, eller ca 5 jordklot om samtliga på jorden skulle leva som svenskar och européer osv. Metoden som introducerades 1996 (av Mathis Wackernagel), används för att beräkna hur stor ekoproduktiv markyta som krävs för att upprätthålla en specifik, genomsnittlig konsumtionsnivå inom ett geografiskt begränsat område. Dessa markanspråk kan jämföras med utnyttjad ekoproduktiv areal inom samma område (exempelvis en nation) för att beräkna i hur hög grad dess befolkning utgör en nettoimportör eller nettoexportör av arealbaserade naturresurser. Dessutom beräknas ytan som krävs för att ta hand om de restprodukter som bildas, exempelvis koldioxid. I-länderna har i genomsnitt 7,22 ha fotavtryck per person, jämfört med Afrikas 1,33.

Detta illustrerar mer än väl att den nuvarande samhällsordningen med dess rådande produktionsförhållanden har nått vägs ände och är totalt ohållbar i längden. Sett som *ekologiska* utvecklas inte produktivkrafterna längre, utan de rådande produktionsförhållandena/ egendomsförhållandena har enbart en rent destruktiv inverkan på dessa. Och tydligast blir detta med avseende på klimatpåverkan och växthuseffekten.

För aldrig någonsin har konflikten mellan å ena sidan omfånget på de resurser, t.ex. teknologiskt och kunskapsmässigt som står till mänsklighetens förfogande, samt å andra sidan det förstörande, slösaktiga och förtryckande sätt dessa resurser används på, varit större.

### ***Energiberoendet och materialkulturen***

Åtskilliga ton stål, hundratals kg koppar, bly och zink förbrukar varje invånare i USA i genomsnitt varje år. Tusentals människor skulle krävas för att ens kunna lyfta den börda som en enda amerikan släpar på för att kunna leva "the American way of life". Vår kultur kan därför med fog sägas vara en *materialkultur*. Och det har med rätta hävdats att utan att förminska problemen med narkotikamissbruk, så har vår västerländska livsstil och kultur

problem med ämnen av ett helt annat slag. Ur global synvinkel är denna människoskapade oorganiska råvaruström av material lika stor som vår planets geologiska processer: bildningen av ny jordskorpa under oceanerna, erosion, påbyggnad av bergskedjorna etc. Det faktum att det handlar om *strömmar* innebär att resursproblemet består i att dessa råvaruströmmar till allra största delen är öppna. Strömmen av t.ex. metaller börjar normalt i en gruva och slutar i hög grad i havet, som är den stora slutdepån för en stor del av vårt ”avfall”.

En viktig orsak till att det är *strömmen* av råvaror som man skall fästa sig vid, är att det då genast framstår som klart vilken roll *energin* spelar. Varje amerikan har ju knappast tusen kulier till hjälp för att flytta sina åtskilliga ton av stål och andra metaller. Den enda orsaken till att han årligen kan utnyttja detta berg av material är att han har tillräckligt med *bränsle*. För att hålla råvaruströmmarna flytande måste det alltså etableras en *energiström*, som börjar i kolgruvan eller oljefältet och som slutar i atmosfären som värme. Under tiden har denna energiström utfört en viss mängd eller kvantum arbete. Den har transporterat kring en del material och alltså drivit en del av råvaruströmmen. Energiströmmen skiljer sig från råvaruströmmen genom att den med nödvändighet är *öppen*. Råvaruströmmen däremot kan man i princip stänga av och omvandla till ett *kretslopp*. Den ekonomiska logik vi är underkastade uppställer dock en rad hinder för att detta på ett mer systematiskt sätt skall kunna få allmän utbredning i samhället som helhet, för att inte tala om i global måttstock.

Energiströmmen är således en förutsättning för råvaruströmmen. Ett av industrisamhällets särdrag är just att de grundar sina råvaruströmmar på en artificiell energiström. Alla samhällen måste på ett eller annat sätt kanalisera strömmar av fundamentala och livsviktiga ämnen genom sig. Före industrialismen och kol- och oljeepoken fanns – i stort sett – bara energiströmmen från solen att tillgå. Historien är i hög grad en berättelse om hur olika samhällsformer innan dess lärde sig att utnyttja energiströmmen som drevs av solen på ett alltmer raffinerat sätt. Ett samhälles *naturgrundval*, som består av strömmar av råvaror/ material och energi som det kanaliserar genom sig, är därför en historisk produkt av samspelet mellan naturgivna villkor å ena sidan och de tekniska och ekonomisk-politiska faktorerna å den andra.

Det är först under 1000- och 1100-talen som man börjar utvinna kol och bygger vattenkvarnar. Men den artificiella energiströmmen gör sig inte gällande på allvar förrän i och med den industriella revolutionen som börjar vid mitten av 1700-talet. Genom att teckna den historiska utvecklingen i grova drag kan man i historiens viktigaste perioder se motsvarande *energitekniska perioder*, från jägare/samlare/fångstmän (diffus solenergi, ca 2000 kcal/person/dag) till så småningom ett högteknologiskt USA byggt på artificiell energi (uppåt 300.000 kcal/person/dag).

Detta får dock inte tolkas som att det är energiteknikens utveckling som skapar historien: Man skulle lika gärna kunna säga att det är historien som skapar olika energitekniker, dvs att dessa är historiskt och socialt bestämda.

### **Energi- och materialflöden**

Just förståelsen för *energi- och materialflöden* är grundläggande inom fysisk resursteori och miljövetenskaplig teoribildning. Två viktiga termodynamiska satser ligger till grund för beskrivningen av vad energi är. *Energi kan inte skapas eller förintas* (första huvudsatsen), och *ordnad energi förintas ständigt och kan inte återskapas* (andra huvudsatsen). Då det är den ordnade delen av energin man vanligen är intresserad av, så har man i ökande utsträckning börjat använda termen *exergi* vilket betecknar den del av energin som maximalt kan utvinnas som arbete. Exergi kan också förknippas med *information*, eftersom information ju också innebär en form av ordning. Flödet av energi och cirkulation av materia är de fundamentala

processerna som utmärker den levande naturen. En viktig roll spelar också den *information* som finns lagrad i arvsmassan hos varje levande varelse i kretsloppen. Informationen styr därigenom delvis flödena av materia och energi genom ekosystemen.

Samhällets energi- och materialomsättning i den s.k. teknosfären ingriper i och påverkar de naturliga flödena och materialkretsloppen. Detta är den grundläggande orsaken till (okontrollerade) utsläpp till mark, luft och vatten, hälso- och miljöpåverkan och miljöproblem, förstörelse och degradering av livsmiljöer etc. En utmaning för marxistisk ekonomisk och social teoribildning är att integrera denna med ekologisk och miljövetenskaplig teoribildning kring naturliga och samhällsliga energi- och materialflöden. Ekonomisk och social utveckling återverkar på och ingriper i naturliga och samhällsliga energi- och materialflöden och vice versa.

Mycket bra och nyttigt arbete har gjorts bland naturvetare och miljövetare, där både förståelse för, liksom instrument och metoder för att reglera resursflöden, material- och energiflöden, skulle kunna integreras i marxistisk teoribildning och program.

Det finns inget mystiskt i detta. Men det som är avgörande är att det krävs ett parti som är fast förankrat i såväl ekologisk/ miljövetenskaplig teoribildning liksom traditionellt marxistisk ekonomisk och social teoribildning. Båda delarna är helt grundläggande för att kunna orientera sig i omvärlden och för att på ett riktigt och framgångsrikt sätt kunna ingripa och växa.

### **Programmatisk grund**

*Det utgör också den programmatiska grunden för vilket slags samhälle vi eftersträvar och vill ha: Medan en demokratiskt planerad ekonomi, byggt på arbetarråd som maktorgan, flerpartisystem och rådsdemokrati i hög grad utgör den form som ett socialistiskt samhälle skall växa fram utifrån, anger ett "kretsloppssamhälle" byggt på flödande/ förnybara energikällor, slutna materialkretslopp, resurshushållning och bruk av resurser utan att förbruka dessa, och som därmed är långsiktigt ekologiskt uthålligt och hållbart, i hög grad själva innehållet i samhällsbygget.*

Namnfrågan för ett partibygge är därför inte alls betydelslös. Arbetarnas ekosocialistiska miljöparti (de röda) ligger närmast till hands. Det uttrycker att det är ett parti som står på två ben, och inte bara ett eller har en krycka i form av en klimatresolution som det fortsätter att stappla fram med hjälp av. Det markerar tydligt att det är ett ekologiskt parti som söker klassmässiga svar på miljöproblemen och kan därför komma att utgöra en verklig attraktionspol för en växande miljömedvetenhet, liksom medvetenhet kring de globala överlevnadsfrågorna såväl bland arbetande som andra skikt i samhället. Samtidigt uttrycker det också att det är bäraren av en totalt och kvalitativt annan samhällsordning. Det är också en samhällsordning som är möjlig att tydligt gestalta och konkretisera.

### **Exemplet Kuba**

Världsnaturfonden (WWF) gjorde 2006 en genomgång av samtliga världens länder utifrån två index: ett socialt index "*Human Development Index*" (HDI) utifrån barnadödlighet, analfabetism, utbildningsnivå, hälsostandard osv, samt ett ekologiskt index "*Ekologiska fotavtryck*" utifrån utnyttjande och användning av naturresurser, dvs hur ett land brukar naturresurser utan att förbruka dem. Endast ett land i hela världen hamnade på rätt sida om dessa båda index, och det var Kuba (!) Detta är inte alls ointressant, då det utgör ett praktiskt exempel på en möjlig "ekologisk socialism" att hänvisa till. Samtidigt finns det ingen anledning att förfalla till en naiv Kubabeundran. Avsaknaden av flerpartisystem inom ramen för den planerade och socialiserade ekonomin är naturligtvis en väldig nackdel då olika politiska program för

samhällsbygget, dvs hur, var, vad och på vilket sätt produktionen skall ske, kan tävla med varandra om inflytandet bland kubanerna.

Trots de stora politiska bristerna på Kuba, pekar utvecklingen här ändå på möjligheterna i en demokratiskt planerad ekonomi. Det är en grön revolution som pågår idag på Kuba, den största ekologiska omställningen någonsin någonsans. Delvis har den skett under galgen, efter att tillförseln av olja ströps efter Berlinmurens och Sovjetblockets fall. Den ekologiska omställningen har i första hand rört jordbruket. Med en Sovjetinspirerad industriell jordbruksmodell tillfördes tidigare 10 Kcal i hjälpenergi medan man fick ut 1 Kcal. Idag är förhållandet det omvända. Men även då det gäller hushållning med energi och material, satsning på förnybara energikällor, återvinning och slutande av materialkretsloppen har det gjorts stora ansträngningar och man har avancerade planer och projekt. Kuba utgör också ett föredöme i bevarandet av den biologiska mångfalden. Castro har uppehållit sig i sina tal, uttalanden skriftligen och muntligen, vid den ekologiska omställningen och dess betydelse. Många menar t.o.m. att Castro kanske inte kommer att bli ihågkommen i första hand för sina insatser socialt, utan för den ekologiska omställning som han initierat.

### **Handlings- och övergångsprogram**

”Övergångsprogrammet” som antogs på Fjärde Internationalens grundningskongress 1938 utgör ett system av krav där mobiliseringen kring dom och det successiva förverkligandet av dessa skulle mala sönder den bestående ordningen och göra en övergång till en annan samhällsordning möjlig. Detta eftersom de uppfattas som självklara och naturliga för arbetarsaken, men svårligen eller omöjligt skulle kunna förverkligas fullt ut inom det bestående. Exempel på övergångskrav var (och är) minskad arbetstid med bibehållen lön, arbetarkontroll, öppnande av räkenskapsböckerna och övergivande av företagshemligheten, arbetarregering byggd på rådsorganisering mm.

På miljövetenskapligt område, inom förvaltningsväsende och inom miljörörelsen etc, har en hel uppsjö av olika instrument för att mäta och bestämma miljöbelastning samt vad som är rimligt att ange som miljömål uppkommit sedan främst 80-talet och framåt. Det kan vara miljöindikatorer, miljökvalitetsmål, kritiska belastningsgränser, gröna räkenskaper, miljöräkenskaper, ekologiska fotavtryck, rättvist miljöutrymme mm. Intressant är att många av de krav som förs fram från miljörörelsen och som är fullständigt rimliga och självklara utifrån ett uthållighetsperspektiv och för att uppnå en hållbar utveckling, knappast är möjliga att tillgodose inom den bestående samhällsordningen (Om de vore det skulle det naturligtvis bara vara att välkomna, eftersom det inte blir nödvändigt att ersätta en samhällsordning med en annan för att möjliggöra en hållbar utveckling.) I praktiken är dessa övergångskrav.

Mest avancerat är sannolikt ”*rättvist miljöutrymme*” som även inlemmar en social dimension. Detta ger ett ganska tydligt mått på gränserna för och möjligheten att använda olika naturresurser. Så här har den definierats av *Miljöförbundet Jordens Vänner*: Rättvist miljöutrymme är den mängd resurser som, utan att förstöra miljön, kan användas för ett lands befolkning, utan att tvinga andra människor i världen, nu eller i framtiden, att nöja sig med mindre. Rättvist miljöutrymme visar hur resursanvändningen i en hållbar och rättvis värld skulle kunna se ut. Det visar också att en sådan resursanvändning är fullt möjlig, med ny teknik, rättvis fördelning och bättre samhällsplanering. Begreppet myntades av *Friends of the Earth International* inför Rio-konferensen 1992. Friends of the Earth i Europa tog fram miljöutrymmesberäkningar för Europa som följdes upp av MJV genom miljöutrymmesberäkningar för Sverige som presenterades i en rapport 1997.



Naturligtvis, och detta är viktigt att betona, i kampen för en annan samhällsordning är alla framsteg i kampen för en bättre miljö av godo och av betydelse, liksom även olika ekonomiska styrmedel som t.ex. miljöskatter och miljöavgifter; på samma sätt som arbetarrörelsens pionjärer såg kampen för reformer som en betydelsefull biprodukt i kampen för en annan samhällsordning.

Andra övergångskrav som kan inlemmas i en övergångsstrategi är *meningsfull produktion – meningsfullt arbete*, särskilt i samband med företagsnedläggningar, som en del av och för att ge ett innehåll åt *arbetarkontroll* över produktionen. Kravet på *meningsfull och alternativ produktion* har sitt ursprung på 70-talet och under denna tid fanns det ett flertal praktiska exempel på detta i olika strider för att behålla jobben i bl.a. Storbritannien.

Kampen om fördelningen av produktionsresultatet och försvaret av de omedelbara klassintressena står inte i motsättning till detta, utan all kamp måste snarare ta sin utgångspunkt i detta försvar.

Frånvaron av ett trovärdigt och klassmässigt grundat ekosocialistiskt alternativ åt vänster kan även leda i normalfallet relativt sansade debattörer helt fel. Johan Ehrenberg med ursprung inom vänstern och redaktör för ETC hade en skandalös artikel i AB för ett tag sedan där han ansåg att vad som krävdes var att göra de rika ännu rikare för att rädda miljön och planeten(!) Dvs vad som krävs är att man gör bocken till trädgårdsmästare! I den omtalade och omdebatterade "Sternrapporten" utmålades växthuseffekten som det största marknadsmisslyckandet någonsin. Att marknaden själv skall lösa problemen som den själv har åstadkommit är naturligtvis det enda möjliga för etablissemanget och den samlade politikereliten...

Klimatresolutionen pekar på att det finns en tendens att *individualisera* miljöproblemen, och då inte minst hur man skall ta itu med växthuseffekten. Bara vi som enskilda individer och konsumenter t.ex. "koldioxidbantar" och gör de rätta valen så kommer marknaden att med automatik ställa om sig och lösa problemen. Detta är inte bara en individualisering, utan även en *trivialisering* av hela denna problematik. Snarare är det politiska val det är fråga om och om rena systemfel. Rosa Luxemburg uttalade i början av förra seklet: "*socialismen är det minimum vi begär!*" och att valet stod mellan "*socialism eller barbari*", (eller som någon uttryckte det: "*socialism eller barbeque*"). Har inte detta bara blivit alltför övertydligt med de enorma miljö- och naturresursproblemen idag, och i än högre grad med växthuseffekten?

Uppgiften som ställs är gigantisk. Vi står sannolikt inför den största krisen någonsin i kapitalismens och mänsklighetens historia. Utöver växthuseffekten är det en alltmer allvarlig global naturresurs- och miljökris, och som den förra kommer att förvärra. Till detta kan läggas de ekonomiska och sociala effekterna av "oil peak", dvs att oljeproduktionen i global måttstock når sin produktionstopp. Samtidigt med den internationella "finanskrisen" vänder kapitalismen under de närmaste par åren från en lång väg med expansiv underton till en med depressiv underton.

Detta kräver ett så effektivt och trovärdigt alternativ och svar som bara är möjligt.

Förhoppningen är att det bästa ur de rörelser som blev resultatet av den nya vänstern och arbetarrörelsen kommer att kunna förenas med det bästa ur den gröna rörelsen och miljörörelsen. I slutändan är det där hoppet för vår planet finns.

Mikael Enström Nov-08

Undertecknad har sedan början av 70-talet varit medlem i SP:s förelöpare fram till första hälften av 90-talet. Jag har sedan åtminstone början av 80-talet betraktat mig som ekologisk socialist. Från början av 70-talet till mitten av 80-talet jobbade jag fackligt på Volvo-Göteborg, där jag deltog i grundandet och uppbygget av Facklig Opposition och i de fackliga striderna där under drygt tio år.

Under många år har jag arbetat med miljöfrågor, och alltsedan slutet av 70-talet har jag varit medlem i Göteborgs Miljögrupp/ Miljöförbundet. Har varit aktiv i kärnkraftsmotståndet, deltagit i trädkramaraktionerna i motståndet mot Scan Link – de största civila olydnadsprotesterna i svensk rättshistoria under förra seklet med mer än 400 instämnda och dömda; protestaktioner som till viss del kan betraktas som tidiga klimatprotester, eftersom det var riktat mot bilismens och bilsamhällets alla potentiella skadeverkningar (satt med i planeringsgruppen för Gbg:s Miljögrupp då den tilldelades civilt olydnadspris för sina insatser); aktiviteter kring trafikfrågor och -protester i Göteborg mm. Var också ansvarig för uppbygget av ett Miljöbibliotek på Göteborgs Universitet från slutet på 80-talet till början av 2000-talet fram tills dess att det integrerades med Göteborgs Universitetsbibliotek.

### **Tillägg:**

För de arbetandes ekologiskt socialistiska miljöparti (de röda), byggt på delvis helt ny och vidareutvecklad teoretisk och programmatisk grund

#### **Det är en akut uppgift att skapa något kvalitativt och helt nytt i svensk politik:**

- Att bryta med en *traditionell* socialistisk och trotskistisk politik, utan att för den skull kasta ut barnet med badvattnet. Uppgiften är att bygga vidare på marxismens sociala och ekonomiska analyser och landvinningar, men att utvidga och fast förankra denna i *ekologismen* och de teoretiska landvinningar som nåtts inom miljövetenskap, fysisk resursteori etc. I lika hög grad som Marx ”Kapitalet”, Mandels ”Senkapitalismen” mm är referensverk för teoretisk underbyggnad och politisk vägledning, är även t.ex. *Bengt Hubendicks ”Människoekologi”* på motsvarande sätt också detta (det finns många fler, men Hubendicks 600-sidiga verk är en av de viktigaste pga sitt helhetsgrepp och då det är en pionjärstudie).
- Att bryta med traditionell miljöpolitik, och aktivt bekämpa borgerliga krafter, socialdemokratins etc inflytande i miljöpolitiken liksom även (små)borgerliga partier som t.ex. Miljöpartiet (de gröna) och dessas skadliga inflytande via sina marknadsekonomiska och inom-kapitalistiska lösningar. Att det endast är ett ekosocialistiskt alternativ som står för en konsekvent miljöpolitik i riktning mot en hållbar utveckling, och att det för detta krävs ett radikalt brott med kapitalismen och den bestående ordningen.
- Att utveckla en *enhet och syntes* på en högre nivå av de teoretiska landvinningar som nåtts inom marxismen och ekologismen.
- Att utveckla ett så brett och osekteristiskt alternativ som möjligt inom svensk politik med fraktions- och tendensfrihet, och inbjuda ett så brett spektrum av folkrörelseorganisationer, vänsterorganisationer- och partier för bildande av en helt ny kraft inom svensk politik, byggt på den programmatiska grundval av marxism och ekologism som angetts i den text detta är ett tillägg till. Tiden är för knapp och uppgiften för mäktig att förfalla till organisationsegoism etc, då det är absolut nödvändigt att så snart som möjligt samla alla goda krafter i ett så slagkraftigt alternativ som möjligt.
- Att utveckla de internationella kontakterna med ekosocialistiska grupper och nätverk, samt att verka för att Fjärde Internationalen och dess sektioner antar ett nytt program grundat på marxism och ekologism med den inriktning som angetts ovan. Att via kontakter verka för att det breda enhetsinitiativ som LCR (Ligue Communiste Revolutionnaire) tidigare tagit initiativ till i Frankrike också ges denna kvalitativt nya dimension.
- Att bedriva ett traditionellt massarbete i folkrörelseorganisationer, miljögrupper, miljöorganisationer, nätverk etc, och aktivt bidra till att befordra framgångar och segrar i kampen för en bättre miljö och försvaret av livsmiljön lokalt, regionalt och globalt.
- Att visa på nödvändigheten av ett klassperspektiv både i analysen av miljöproblemen, liksom på dessas lösning. Att i propaganda och agitation föra in miljöfrågorna i

fackförenings- och arbetarrörelsen, och att det är de arbetande genom sin ställning i produktionen som sitter inne med lösningen på miljöproblemen.

- Att utveckla en ny politisk strömning med ett nytt principprogram som förenar marxism och ekologism, liksom ett nytt handlingsprogram i enlighet med Övergångsprogrammets metod.

Mikael Enström 0811  
(något redigerat dec-09)

PS För att skapa en ny osekteristisk kraft i arbetarrörelsen förklaras härmed bildandet av ett **"Ekosocialistisk Forum"** som kommer att försöka få till stånd en förändring enligt ovanstående. Om Du är intresserad av meningsutbyte och kontakt hör av Dig (E-post: [enstrom.mikael@telia.com](mailto:enstrom.mikael@telia.com) ).DS